

Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri

KYS

Psykiatrian palveluyksikkö
Jäsenmaksurahoitteinen työryhmä

Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin kuntien mielenterveys- ja päihdepalveluselvityksen tuloksia ja pohdintaa

Toive-työryhmä

Toimiva verkostoituminen mielenterveys- ja päihdetyössä

Annikka Laasanen

Maija Purhonen

Juha Metelinen

Ritva von Koch

Riitta Sulku

Kuopiossa, 10.10.2013

Sisältö

1. Selvityksen toimeksianto ja taustat	3
2. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen järjestämistapa Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin alueella kuntakohtaisesti	4
2.1. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä	5
2.2. Lapinlahti	5
2.3. Siilinjärvi	6
2.4. Maaninka	6
2.5. Tuusniemi	7
2.6. KYSTERI	7
2.6.1. Koillis-Savo Kysteri	7
2.6.1.1. Kaavi	7
2.6.1.2. Juankoski	8
2.6.1.3. Rautavaara	8
2.6.2. Nilakka Kysteri	9
2.6.2.1. Pielavesi	9
2.6.2.2. Keitele	9
2.6.2.3. Tervo	9
2.6.2.4. Vesanto	10
2.6.3. Leppävirta Kysteri	10
2.7. Varkaus	10
2.8. Sisä-Savon terveydenhuollon kuntayhtymä	11
2.8.1. Suonenjoki	11
2.8.2. Rautalampi	11
2.9. Kuopio	12
2.9.1. Nilsiä ja Karttula	12
3. Alueelliset erot palveluissa	13
3.1. Palvelujen saatavuus	13
3.1.1. Lasten ja nuorten palvelut	13
3.1.2. Aikuisikäisten palvelut	14
3.1.3. Vanhusikäisten palvelut	15
3.2. Palveluihin pääsy	15
3.2.1. Lasten ja nuorten palvelut	16
3.2.2. Aikuisten palvelut	16
3.2.3. Vanhusikäisten palvelut	16
4. Pohdinta	17

1. Selvityksen toimeksianto ja taustat

Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin jäsenmaksurahoitteisen työryhmän toimeksiantona ja tavoitteena on ollut selvittää ajalla 2.1–31.3.2013 Pohjois-Savon sairaanhoitopiiriin (PSSHP) kuuluvien 21 kunnan (alueella on 248 233 asukasta) lasten-, nuoriso-, aikuis- ja vanhusikäisten mielenterveys- ja päihdepalvelujen nykytilaa ja olemassa olevia palveluja. Pääpaino on ollut aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Toimeksiantoon on liittynyt lisäksi selvitystyö KYS:n tuottavuusohjelmaan liittyen perustason ja erikoissairaanhoidon yhteistyöstä ja sen toimivuudesta.

Kuntakohtaisen selvitystyön tarkoituksena on tukea PSSHP:n mielenterveystoimintotyöryhmän työtä ja järjestämissuunnitelman tekoa siten, että kuntien perusterveydenhuoltoon tarvitsema tuki ja tarpeet mielenterveys- ja päihdetyössä huomioitaisiin tulevaisuuden avoahoitopainotteisissa palvelusuunnitelmissa ja uusia käytänteitä luotaessa.

Jäsenmaksurahoitteinen työryhmä on tehnyt kuntatoimijoiden lisäksi yhteistyötä KYS:n sisäisten yhteistyötahojen kanssa ja erityisesti KYS:n perusterveydenhuollon yksikön kanssa, jossa tehdään selvityksiä perusterveydenhuollon tilanteesta kunnissa. Aikaisemman tiedon ja kokemuksen hyödyntämiseksi työryhmä on tavannut ja selvittänyt työryhmien ja projektien saamia tuloksia ja tuotoja. Isompien työterveyshuollon toimijoiden kanssa on tehty yhteistyötä ja jonkin verran kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Selvitystyö pohjautuu pääasiallisesti kuntakäynneillä käytyihin keskusteluihin mielenterveys- ja päihdetyötä tekevien perustason toimijoiden kanssa. Kunta tapaamisissa kokoonpanot ovat vaihdelleet ja vaihtelevuus on heijastunut erilaisina painotuksina käytyyn keskusteluun. Selvitystyön apuna ja keskustelujen jäsentämisessä perustason mielenterveystyön osalta on käytetty soveltuvien osin ESMS-R (European Service Mapping Schedule Revised) – mielenterveyspalvelujen kartoitus-työkalua.

2. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen järjestämistapa Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin alueella kuntakohtaisesti

Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin alueella suuren osan mielenterveys- ja päihdetyönpalveluista tuottavat kuntien perusterveydenhuolto, osan työterveyshuolto sekä kolmas sektori ja omalta osaltaan erikoissairaanhoidon. Päivystyksellisiä perusterveydenhuollon palveluja on saatavilla lähipalveluina tai kuntien yhteisesti järjestäminä. Kunnat hankkivat mielenterveys- ja päihdepalveluja sairaanhoitopiiriltä ja yksityisiltä palveluntuottajilta. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen järjestämisen perusperiaatteena on, että lievimmät ja keskivaikheet häiriöt hoidetaan perusterveydenhuollossa ja työterveyshuollossa, tarvittaessa erikoissairaanhoidon ja päihdehuollon konsultaation turvin. Työterveyshuollolla on iso rooli kuntien työssäkäyvien aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluiden tuottamisessa. Näitä palveluja tarjoavat terveyskeskukset ja yksityinen sektori. Pitkittyneet ja vaikeutuneet häiriöt ohjataan erikoissairaanhoidon tai päihdehuollon erityispalveluiden piiriin.

Mielenterveys- ja päihdetyössä keskeisiä toimijoita kunnassa ovat perheneuvolat, äitiys- ja lasten neuvolat, kouluterveydenhuolto, terveyskeskuksen vastaanotto toiminta, päivystystoiminta, vuodeosastot ja perusterveydenhuollon mielenterveysyksiköt ja päihdetyöntekijät sekä sosiaalitoimen alaiset toimijat mm. sosiaalityöntekijät, kotihoito sekä nuorisotoimen alaiset toimijat. Tässä selvityksessä edellä mainittujen työstä käytetään käsitettä perustason mielenterveys- ja päihdetyö.

Varsinainen mielenterveystyön avohoito tarkoittaa mielenterveystyöhön erityisesti koulutettuja ammattihenkilöitä sekä ainakin jonkin tasoisena toteutuvaa psykiatrian erikoislääkärin konsultointia.

Erikoissairaanhoidon on jaoteltu erikoisaloin lastenpsykiatria, nuorisopsykiatria, psykiatria. Psykiatriaan sisältyvät myös yleissairaalapsykiatria, vanhuspsykiatria ja päihdepsykiatria. KYS:n lastenpsykiatrian erikoissairaanhoidon tarjoaa avo- ja osastohoitoa 13-ikävuoteen asti. KYS:n nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon tarjoaa avohoitoa 14–19 -vuotiaille Siilinjärven ja Kuopion poliklinikoilla ja osastohoitopalveluita 13–18-vuotiaille ERVA -alueella. Avohoidossa on lisäksi välimaastotyöryhmäpalvelua, joka on tehostetun avohoidon palvelua. Poliklinikalla on lisäksi konsultoivan psykiatrisen sairaanhoitajan palveluja arkipäivisin.

Aikuispsykiatrian yksikkö järjestää psykiatrian erikoissairaanhoidon avo- ja osastohoidon tutkimus-, hoito- ja kuntoutuspalveluja sairaanhoitopiiriin ja erityisvastuualueen aikuispotilaille. Avohoidossa on lisäksi välimaaston hoitotyöryhmä-, kuntoutus- sekä akuuttiryhmäpalveluja. Avohoidon yksiköt ovat sekä Siilinjärvellä että Kuopiossa. Erikoissairaanhoidosta enemmän www.psshp.fi.

2.1. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä

Terveyden- ja sairaanhoidon vastuualue koostuu perusterveydenhuoltoa tukevasta terveystakeskusten ja mielenterveystyön seudullisesta toiminnallisesta kokonaisuudesta: Iisalmen ja Koljonvirran sairaala ja Iisalmen, Kiuruveden, Sonkajärven ja Vieremän terveystakeskukset. Sopimus kuntien (Lapinlahti, Pielavesi, Keitele) palveluihin kuuluvat Ylä-Savon SOTE:n tuottamat osasto- ja päihdepalvelut. Asiakkaat ohjautuvat tarkempiin mielenterveys- ja päihdeasioihin liittyviin selvittelyihin ja hoitoihin läheteellä ja osa palveluista on läheteettömiä.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18 v. jakautuvat lasten työryhmään (0-13 v.), nuorten työryhmään (14-20-v.), nuorten päihdetyöryhmään ja perheneuvolaan. Perheneuvolan palveluihin ohjautuvat ensisijaisesti perheet ja edellä mainittuihin työryhmiin psykiatrista hoitoa tarvitsevat lapset ja nuoret. Lasten ja nuorten työryhmät vastaavat psykososiaalisista ja psykiatrisista tutkimus- ja hoitopalveluista ja ovat läheteellisiä palveluja. Neuropsykologin palvelut ostetaan yksityiseltä palveluntuottajalta. Yläkoulussa on toiminut 2.1.2012 alkaen kouluterveydenhoitajan lisäksi koulupsykki, jonka työn painopiste on varhaisessa puuttumisessa, selvitystyössä ja ohjauksessa. Nuorten työryhmästä tehdään kuntapäiviä kuntayhtymänkuuluviin kuntiin. Osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon. Nuorten päihdepalvelut järjestetty nuorten päihdetyöryhmään tai nuorten päihdepalvelupisteeseen, jotka ovat läheteettömiä palveluja. Etsivä nuorisotyö toimii Iisalmissa.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. koostuvat mielenterveys-, päihde- ja ikäihmistyöryhmästä (yli 65-vuotiaat) sekä tutkimus- ja kuntoutus-yksikkötoiminnasta. Kiuruvedellä, Sonkajärvellä ja Vieremällä on omat mielenterveystyöryhmät ja erityistyöntekijäpalvelut järjestyvät Iisalimesta. Työmuotoina näissä työryhmissä ovat yksilöhoitosuhdetyöskentely ja ryhmätoiminnat. Sairaalatoimintaan kuuluvat psykiatrinen ja mielenterveys- ja päihdeosasto, akuuttiryhmätoiminta, psykiatrian kotikuntoutustyöryhmä ja selviämisasema. Akuuttityöryhmä hoitaa yli 14-vuotiaita kiireellisessä hoidon tarpeessa olevia arkipäivisin virka-aikaan ja palveluihin ei tarvita läheteitä. Kotikuntoutustyöryhmä tekee tehostettuja kotikäyntejä ja tuki on määräraikaista. Kiuruvedellä ja Sonkajärvellä on oma kotikuntoutustyöntekijä. Iisalmen terveystakeskuksessa työskentelee kaksi depressiohoitajaa. Päihde- ja mielenterveysasiakkaita ei eritellä ja kaikissa työryhmissä on päihdetyöntekijöitä. Aikuisten päihdetyöryhmä vastaa päihdeasiakkaiden avohoidosta. Osastohoidot järjestetään Ylä-Savon SOTE:n Koljonvirran sairaalan mielenterveys- ja päihdeosastolla. Korvaushoidot aloitetaan joko erikoissairaanhoidossa KYS:ssä tai Iisalmissa päihdeosastolla ja korvaushoitoasiakkaiden avohoito on aikuisten päihdetyöryhmässä.

2.2. Lapinlahti

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-16 v. Lapinlahden perheneuvola tarjoaa palveluja molempien kuntien 0-16-vuotiaille lapsille ja nuorille. Käytännössä sosiaalityöntekijä tapaa lasten vanhempia ja psykologi tapaa lapsia ja nuoria. Perheneuvolan asiakkaille järjestetään tarvittaessa psykoterapiapalveluja ostopalveluna ja lasten psykiatrian erikoislääkärin palveluja on saatavilla 1x kuukaudessa. Terveystakeskuslääkäri on 1x kuukaudessa perheneuvolassa. 16-18 -vuotiaat nuoret käyttävät mielenterveysneuvolan palveluja. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon. Kunnassa on etsivää nuorisotyötä. Kunta on järjestänyt nuorten päihdepalvelut ostopalveluna yksityiseltä palveluntuottajalta. Päihdepalvelun piirissä ei ole juurikaan alle 18-vuotiaita nuoria.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 16 v. Mielenterveysneuvola tarjoaa palveluja 16-vuotiaista alkaen läheteettömästi. Työmuotoina ovat yksilö-, pari- ja perhetyö. Asiakkaan kotiin jalkautuvaa, välimaastohoitotyöryhmätyyppistä toimintaa ei ole kunnassa. Psykiatrian erikoislääkäripalvelut on järjestetty 4x kuukaudessa ostopalveluna mielenterveysneuvolaan. Terveystakeskuslääkäri käy 2 iltapäivää viikossa mielenterveysneuvolassa ja 1 iltapäivän Varpaisjärvellä. KYS:n eri-

koissairaanhoidon aikuispsykiatrian poliklinikan akuuttiryhmän työpanosta ja tutkimusjaksoja käytetään tarvittaessa. Osastohoidossa käytetään Ylä-Savon SOTE:n Koljonvirran sairaalaa. Kriisityöpalvelut ostetaan ostopalveluna Kuopion Kriisikeskuksesta. Terveyskeskuksen vastaanotto toiminta ja ostopalveluna hankittu yksityinen päihdehoito vastaavat päihdeasiakkaiden avohoidosta tarjoten kuntalaisille yksilö-, pari- ja perhekäyntejä, päihdeseurantoja, avokatkaisuja ja kuntouttavaa päivätointimintaa. Katkaisuhoidot hoidetaan oman kunnan terveyskeskuksen vuodeosastolla tai tarvittaessa Koljonvirran sairaalan mielenterveys- ja päihdeosastolla. Terveyskeskuksen vastaanotto toiminta vastaa opiaattikorvaushoidoista, mutta tällä hetkellä korvaushoitopotilaita ei ole.

2.3. Siilinjärvi.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18 v. Kunnan hyvinvointineuvolan alainen perheneuvola tarjoaa palveluja pääasiassa lapsiperheille ja psykologipalvelut keskittyvät 0-17v. lasten ja nuorten mielenterveysongelmien arviointiin, ohjaukseen ja neuvontaan. Kunnasta puuttuvat nuorten avohoidon mielenterveyspalvelut ja kunnassa käytetään pääsääntöisesti KYS:n erikoissairaanhoidon nuorten Siilinjärvellä sijaitsevia nuorisopsykiatrian poliklinikkapalveluja. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoitoa. Etsivää nuorisotyötä on kunnassa. Nuoret voivat käyttää terveyskeskuksen päihdehoitajan palveluja tai Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiön nuorille suunnattuja palveluja.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. Kunnan oma mielenterveysyksikkö tarjoaa palveluja yli 18v. asiakkaille, työmuotoina yksilöhoitosuhdetyöskentely ja ryhmätoiminta sekä jonkin verran tavataan perheitä. Mielenterveysyksikössä työskentelee kokoaikainen psykiatrian erikoislääkäri. Mielenterveysasiakkaiden kotiin tehtävä työ on lähinnä arviointikäyntejä. Kotikuntoutusryhmä järjestää mielenterveys- ja päihdeasiakkaille kotiin vietäviä kuntoutuspalveluja. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n erikoissairaanhoidon palveluja. Kriisitilanteissa käytetään Kuopion Kriisikeskuksen palveluja tai KYS:n erikoissairaanhoidon Siilinjärven poliklinikalla toimivien akuuttiryhmien palveluja. Terveyskeskuksen päihdehoitaja ja vastaanotto toiminta vastaavat avopäihdehoidosta. Katkaisuhoidot hoidetaan terveyskeskuksen vuodeosastolla tai Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiöllä. Terveyskeskuksen päihdehoitaja vastaa korvaushoitoasiakkaiden hoidosta.

2.4. Maaninka.

Maaningan ja Kuopion kuntaliitos tapahtuu vaiheittain, ensimmäinen muutos on tapahtunut 1.1.2013 alkaen kaksivuotisella määräaikaisella sopimuksella Kuopion toimiessa vastuukuntana Maaningan perusturvan ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisessä.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18 v. Perheneuvola tarjoaa palveluja lapsille ja nuorille. Kunta järjestää ostopalveluna psykologipalvelut 2x viikossa ja lastenpsykiatrian erikoislääkäripalvelut 1x kuukaudessa perheneuvolaan. Lapsille ja nuorille ei ole terapiapalveluja kunnassa. Kuopion perheneuvolan sekä terveydenhoidon palvelut ovat maaninkalaisten lasten ja nuorten käytössä. Tarkempiin tutkimuksiin lapset (0-12v.) ohjautuvat Kuopion kaupungin lasten mielenterveysyksikköön tai nuorten mielenterveysyksikköön (13-19v.). Lisäksi käytetään KYS:n erikoissairaanhoidon Siilinjärven nuorisopoliklinikan palveluja ja osastohoidot toteutuvat Julkulan sairaalassa. Nuorten matalankynnyksen mielenterveyspalveluja tarjoavan Nuorten Sihadin palvelut Kuopiossa ovat maaninkalaisten nuorten käytössä. Etsivää nuorisotyötä on kunnassa. Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiön nuorille suunnatut palvelut ovat käytettävissä.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. Mielenterveysneuvola on vuoden 2013 alusta lähtien siirtynyt Kuopion psykiatrian keskuksen (KPK) organisaatioon ja toiminta on lähenteellistä erikoissairaanhoidon palvelua. KPK:n Maaningan toimipisteeseen ostetaan psykiatrian eri-

koislääkärin palveluja ostopalveluna 2x kuukaudessa ainakin vuoden 2013 loppuun saakka. Työmuotoina ovat yksilö, pari- ja perhetyöskentely ja kotikäyntejä tehdään tarvittaessa. Myös Siilinjärven erikoissairaanhoidon poliklinikkaa käytetään joissakin tapauksissa. Osastohoidossa käytetään KYS:n erikoissairaanhoidon palveluja. Kriisitilanteissa käytetään Kuopion Kriisikeskusta. Päihde-seurannat ja avokatkaisuhoidot järjestetään terveyskeskuksen vastaanotolla sekä KPK:n Maanin-gan toimipisteessä. Päihdepalveluja ostetaan lisäksi Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiöltä ja lai-toskatkaisuhoidot hoidetaan siellä. Korvaushoitopotilaita ei tällä hetkellä ole.

2.5. Tuusniemi.

Tuusniemen kunta tilaajana ja Kuopion kaupunki tuottajana huolehtivat Tuusniemen väestön pe-rusterveydenhuollon palveluista. Terveyspalvelut tuotetaan yhteistyössä sosiaalitoimen ja erikois-sairaanhoidon kanssa.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18 v. Kunnan kasvatus- ja perheneuvola tarjoaa palveluita lapsille ja nuorille. Kasvatus- ja perheneuvolan psykologilla on käytettävissä työ-parina kunnan sosiaalityöntekijä 1-2x viikossa. Nuorisopsykiatrian erikoislääkärin konsultaatioita ostetaan tarvittaessa. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsy-kiatrian erikoissairaanhoidoa.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. Kunnan mielenterveysneuvolapalvelut ovat läheteettömiä ja ikärajaa sovelletaan joustavasti. Työmuotona yksilöhoitosuhdetyö ja kotikäyntejä tehdään tarvittaessa. Erikoissairaanhoidon psykiatrian erikoislääkäri käy 1x kuukaudessa konsul-toimassa mielenterveysneuvolassa. Terveyskeskuksen vuodeosastolla hoidetaan mielenterveyden kriisi- ja sairauden pahenemisvaiheita. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n erikoissairaanhoi-don palveluja. Kunnassa on oma kriisityöryhmä ja lisäksi käytetään Kuopion Kriisikeskuksen palve-luja. Kunnan sosiaalityöntekijä toimii yhteisenä päihdetyöntekijänä Tuusniemellä, Juankoskella ja Kaavilla. Katkaisuhoidot hoidetaan vuodeosastolla. Korvaushoitopotilaita ei ole.

2.6. KYSTERI

on perusterveydenhuollon liikelaitos, joka muodostuu kolmesta seudullisesta palveluyksiköstä: Koillis-Savo (Kaavi, Juankoski, Rautavaara), Nilakka (Pielavesi, Keitele, Tervo, Vesanto) ja Leppävirta

2.6.1. Koillis-Savo Kysteri

2.6.1.1. Kaavi.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18 v. Kunnassa ei ole perheneuvolapal-veluja ja lapsia ja nuoria tapaavat osa-aikainen psykologi ja sosiaalityöntekijä. Tiiviimpiä tera-piapolveluja lapsille ja nuorille ostetaan yksityiseltä palveluntuottajalta. Avo- ja osastohoidossa käy-tetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidoa. Kunnassa on etsivää nuorisotyötä.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. Mielenterveysneuvola tarjoaa palveluita yli 18 –vuotiaalle työmuotona yksilöhoitosuhdetyö. Erikoissairaanhoidon psykiatrian erikoislääkäri käy

konsultoimassa 1x kuukaudessa. Psykologipalveluja on saatavilla 2x kuukaudessa. Akuuteissa tilanteissa hoidosta vastaa terveyskeskuksen lääkärivastaanotto tai vuodeosasto. Kriisitilanteissa käytetään lisäksi Juankosken ja Kaavin alueella toimivaa henkisen ensiavun antamiseen koulutettua kriisityöryhmää ja Kuopion Kriisikeskuksen palveluja. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n erikoissairaanhoidon palveluja. Päihdetyön avohoito palvelut ostetaan ostopalveluna Juankosken kaupungilta. Katkaisuhoidot hoidetaan terveyskeskuksen vuodeosastolla ja akuuttipäihdehoito on Juankoskella. Terveyskeskuksen vastaanotto ja viikonloppuisin terveyskeskuksen vuodeosasto vastaa korvaushoitopotilaista.

2.6.1.2. Juankoski.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18 v. Perheneuvola tarjoaa palveluja lapsille ja nuorille. Psykologipalveluja hankitaan ostopalveluna tiiviimpään työskentelyyn lasten, nuorten ja perheiden kanssa. Lisäksi Koillis-Savon Kysterin yhteinen psykologi tekee 1,5 päivää viikossa perheneuvolaan, työajasta puolet on kohdistettu nuorten palveluun. Nuorille on järjestetty psykiatrian erikoislääkärin palvelut 1x kuukaudessa ostopalveluna. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidoa. Kunnassa ei ole etsivää nuorisotyötä, mutta kolmannen sektorin lastensuojelualan yritys tarjoaa tukihenkilöitä nuorille ostopalveluna.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. Mielenterveysneuvola tarjoaa palveluja yli 18-vuotiaille työmuotona yksilöhoitosuhdetyöskentely. Erikoissairaanhoidon psykiatrian erikoislääkäri käy 1x kuukaudessa konsultoimassa. Päivystykselliset ja akuutit mielenterveyteen liittyvät tilanteet ohjautuvat oman terveyskeskuksen vuodeosastolle, KYS:n erikoissairaanhoidon tai Kuopion Kriisikeskukseen. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n erikoissairaanhoidon palveluja. Kriisitilanteissa käytetään Juankosken ja Kaavin alueella toimivaa henkisen ensiavun antamiseen koulutettua kriisityöryhmää ja Kuopion Kriisikeskuksen palveluja. Päihdeasiakkaiden avohoito on järjestetty terveyskeskuksen vastaanotolle. Kunnan päihdehoitaja tekee jonkin verran kotikäyntejä. Päihdekatkaisut hoidetaan terveyskeskuksen vuodeosastolla. Korvaushoitopotilaita ei tällä hetkellä ole.

2.6.1.3. Rautavaara.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18 v. Perheneuvolapalveluja ostetaan yksityiseltä palveluntuottajalta lähinnä tutkimuksia varten kouluikäisille. Nuorisopsykiatrian erikoislääkärin palvelut on järjestetty 1x kuukaudessa ostopalveluna. Yksityinen lastensuojelukoti paikkakunnalla tarjoaa kriisiapua ja sosiaalipäivystystä lapsille ja nuorille. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidoa. Etsivää nuorisotyötä on kunnassa.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. Mielenterveysneuvola tarjoaa palveluja yli 18-vuotiaille työmuotoina yksilöhoitosuhdetyö ja kotikäynnit. Erikoissairaanhoidon psykiatrian erikoislääkäri käy 1x kuukaudessa konsultoimassa Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n erikoissairaanhoidon palveluja. Rautavaaralla toimii kriisiryhmä, jossa jäsenet ovat kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia. Avopäihdekatkaisuhoidot hoidetaan mielenterveysneuvolan, terveyskeskuksen vastaanoton ja kotisairaanhoidon kesken. Sosiaalitoimesta tehdään päihdeongelmaisten asiakkaiden luokse kotikäyntejä. Katkaisuhoidot hoidetaan Juankosken terveyskeskuksen vuodeosastolla.

2.6.2. Nilakka Kysteri

Nilakka Kysterin palveluyksikköön kuuluvilla kunnilla on yhteiset perheneuvola-, psykologi ja nuorten psykiatrisen sairaanhoitajan ja koulukuraattorin palvelut. Lisäksi palveluyksikön psykiatri toimii palveluyksikön mielenterveystyöstä vastaavana lääkärinä.

2.6.2.1. Pielavesi.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18 v. Perheneuvola tarjoaa palveluita alle 13-vuotiaille ja sitä vanhemmat nuoret siirtyvät palveluyksikön psykiatrin, nuorten psykiatrian sairaanhoitajan tai mielenterveysneuvolan palveluihin. Lapsille järjestetään terapiapalveluja ostopalveluina lisäalasta ja Kuopiosta. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoitoa. Etsivää nuorisotyötä on kunnassa.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. Mielenterveysneuvola tarjoaa palveluita yli 18 -vuotiaille työmuotona yksilöhoitosuhdetyöskentely. Mielenterveysneuvolassa on palveluyksikön psykiatrin ja psykologin palvelut. Terveyskeskuksen vuodeosastolla hoidetaan lisäksi mielenterveyteen liittyvät akuutit tilanteet ja psyykkisen sairauden pahenemisvaiheet. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n erikoissairaanhoidon palveluja. Avopäihdekatkaisuhoidot ja korvaushoidot järjestetään terveyskeskuksen vastaanotolla. Terveyskeskuksen vuodeosastolla hoidetaan katkaisuhoidot. Osa päihdeasiakkaista lähetetään Ylä- Savon SOTE:n päihdeosastolle ja Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiölle. Pielaveden korvaushoitopotilaiden hoitosuhteet ovat Keiteleen mielenterveysneuvolassa.

2.6.2.2. Keitele.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18 v. Perheneuvola tarjoaa palveluita lapsille ja nuorille. Koulukuraattorille ohjautuvat lievemmät lasten ja nuorten elämäntilannekriisit. Yli 14 – vuotiaita hoitavat palveluyksikön psykiatri, nuorten psykiatrisen sairaanhoitaja tai mielenterveysneuvola. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoitoa. Kunnassa on etsivää nuorisotyötä.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. Mielenterveysneuvola tarjoaa palveluita yli 18 – vuotiaille työmuotoina yksilöhoitosuhdetyöskentely ja kotikäynnit. Mielenterveysneuvolassa on palveluyksikön psykiatrin ja psykologin palvelut. Terveyskeskuksen vuodeosastolla ei ole resursseja hoitaa mielenterveyspotilaita. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n erikoissairaanhoidon palveluja. Avopäihdekatkaisuhoidot ja korvaushoidot järjestetään terveyskeskuksen vastaanotolla. Kunnan terveyskeskuksen vuodeosastolla hoidetaan katkaisuhoidot. Korvaushoitopotilaita ei tällä hetkellä ole.

2.6.2.3. Tervo.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18 v. Perheneuvola tarjoaa palveluita lapsille ja nuorille. Psykologipalvelut on järjestetty ostopalveluna. Lastenpsykiatrian erikoislääkärin palvelut ostetaan ostopalveluna KYS:n erikoissairaanhoidosta. 13–14-vuotiaat ja sitä vanhemmat siirtyvät palveluyksikön psykiatrin, mielenterveysneuvolaan tai nuorten psykiatriselle sairaanhoitajalle. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoitoa. Kunnassa on etsivää nuorisotyötä.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. Mielenterveysneuvola tarjoaa palveluita yli 18-vuotiaille työmuotona yksilöhoitosuhdetyö ja tarvittaessa tehdään kotikäyntejä. Mielenterveys-

neuvolassa on palveluyksikön psykiatrin palvelut. Pareja ja perheitä on mahdollista tavata työparina. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n erikoissairaanhoidon palveluja. Kriisitilanteissa käytetään myös Kuopion Kriisikeskuksen palveluja. Avopäihdekatkaisuhoidot järjestetään terveyskeskuksen vastaanotolla, katkaisuhoidot hoidetaan Kysteri Nilakan vuodeosastoilla Pielavedellä ja Keiteleellä, koska kunnalla ei ole omaa vuodeosastoa sekä Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiöllä. Korvaushoitopotilaita ei tällä hetkellä ole.

2.6.2.4. Vesanto.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18v. Perheneuvola tarjoaa palveluita lapsille ja nuorille. Yli 14v. nuoret siirtyvät palveluyksikön psykiatrilta, nuorten psykiatriselle sairaanhoitajalle tai tarvittaessa mielenterveysneuvolaan. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon palveluja. Etsivän nuorisotyön palveluja on kunnassa.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. Mielenterveysneuvola tarjoaa palveluita yli 18-vuotiaille. Työmuotona ovat yksilöhoitosuhdetyö ja tarvittaessa tehdään kotikäyntejä. Mielenterveysneuvolassa on palveluyksikön psykiatrin palvelut. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n erikoissairaanhoidon palveluja. Kriisitilanteissa käytetään Kuopion Kriisikeskuksen palveluja. Avopäihdekatkaisuhoidot järjestetään kunnan mielenterveysneuvolassa. Katkaisuhoidot hoidetaan Kysteri Nilakan Pieleveden ja Keiteleen terveyskeskusten vuodeosastoilla. Korvaushoitopotilaita ei tällä hetkellä ole.

2.6.3. Leppävirta Kysteri

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-20 v. Perheneuvola tarjoaa palveluita lapsille ja nuorille. Lastenpsykiatrian konsultaatioita ei ole, vaan lapset lähetetään KYS:n lastenpsykiatrin erikoissairaanhoidon tutkimuksiin ja jatkohoitoon. Mielenterveysneuvolan nuorten sairaanhoitaja tarjoaa palveluita 13–20 -vuotiaiden ikäryhmälle. Nuorisopsykiatrin konsultaatioita ei tehdä, vaan ostopalveluna hankittu psykiatrian erikoislääkäri hoitaa kaikki ikäryhmät. Avohoitopalvelujen järjestämisestä vastaa Varkauden perusterveydenhuollon mielenterveystyö ja KYS:n nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon palveluja. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon palveluja. Etsivää nuorisotyötä on kunnassa.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 20 v. Mielenterveysneuvola tarjoaa palveluita aikuisille työmuotona yksilöhoitosuhdetyöskentely. Ryhmätoimintaa ei ole ja kotiin tehtävä työ on vähäistä. Kriisitilanteissa mielenterveysneuvolasta voidaan tehdä parityötä ja kotikäyntejä. Psykiatrian erikoislääkärin palveluja ostetaan ostopalveluna 3x kuukaudessa. Avo- ja osastohoidossa käytetään Varkauden perusterveydenhuollon mielenterveystyötä ja KYS:n erikoissairaanhoidon palveluja. Osastohoidossa käytetään ensisijaisesti Varkauden sairaalaa. Terveyskeskuksen vastaanotto toiminta ja Varkauden Päihdekliniikka järjestävät palveluja avopäihdehoitopotilaille. Katkaisuhoidot hoidetaan terveyskeskuksen vuodeosastoilla. Korvaushoitopotilaat hoidetaan terveyskeskuksen vastaanotoilla.

2.7. Varkaus.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-22 v. Alle 22-vuotiaiden nuorten avohoitopalvelut järjestää lasten- ja nuortenkeskus. Lasten- ja nuortenkeskus on matalankynnyksen perusterveydenhuollon yksikkö, joka vastaa mielenterveyspalveluista, kasvatus- ja perheneuvonnasta ja koulupsykologisesta työstä. Lastenpsykiatrian erikoislääkärin palveluja alueella ei ole saatavissa. Nuorisopsykiatrian erikoislääkäri on KYS:n kanssa kumppanuusvirassa. Lasten terapiapalvelui-

ta ostetaan jonkin verran yksityisiltä palveluntuottajilta. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidoa. Etsivää nuorisotyötä on kunnassa. Nuorille suunnatuissa päihdepalveluissa yhteistyötä tekevät päihdetyöntekijät, etsivä nuorisotyö ja päihdekliniikka.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 22 v. Psykiatrinen avohoito tuotetaan Varkauden psykiatrian poliklinikalla, jonka palvelut on tarkoitettu yli 22-vuotiaille. Työmuotoina ovat tutkimukset, yksilöhoitosuhdetyö sekä pari- ja perhetapaamiset. Psykiatrian kuntoutuspoliklinikka vastaa pitkäaikaissairaiden kuntoutuksesta ja työmuotona käytetään tukikeskusteluja, psykoedukatiivisia ryhmiä, toiminnallista kuntoutusta ja yhteisöhoitoa ryhmässä. Varkauden sairaalan psykiatrian osasto vastaa Varkauden ja Leppävirran väestön akuuttien psykiatristen kriisien hoidon arvioinnista ja toteuttamisesta. Varkaudessa ei ole välimaastotyöryhmätyyppisiä kotiin vietäviä palveluja. Terveyskeskuksen vastaanotto toiminnassa ei ole depressiohoitajia. Tarkkailuajan hoidossa käytetään pääasiassa Moision sairaalaa. Kriisitilanteissa käytetään Varkauden psykiatrian poliklinikan ja Kuopion Kriisikeskuksen palveluja. Päihdetyönklinikan työmuotoina ovat päivystysvastaanotto, yksilöterapia, pari- ja perheterapia ja ryhmätoiminta. Päihdekuntoutusyksikkö tarjoaa kuntoutusta ja ohjausta päihdeistä aiheutuneiden haittojen hoidossa ja korjaamisessa. Katkaisuhoidot hoidetaan päihdekliniikalla tai Varkauden sairaalan psykiatrian osastolla. Korvaushoitopotilaiden hoito on järjestetty Varkauden terveystieteiden vastainstituutilla ja päihdekliniikalla.

2.8. Sisä-Savon terveydenhuollon kuntayhtymä

Sisä-Savon terveydenhuollon kuntayhtymän muodostavat Suonenjoen kaupunki ja Rautalammin kunta.

2.8.1. Suonenjoki.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18 v. Perheneuvola tarjoaa palveluita alle 13-vuotiaille lapsille ja nuorille. Perheneuvolapalvelut ostetaan yksityiseltä palveluntuottajalta. Psykologin tutkimukset on järjestetty ostopalveluna. Sisä-Savon nuorten työryhmä vastaa 14 -20-vuotiaiden nuorten tutkimuksesta ja hoidosta ja tekee myös välimaastotyöryhmätyyppistä kotiin vietävää työtä. Nuorisopsykiatrian erikoislääkärin konsultaatiota ostetaan 1x kuukaudessa ostopalveluna. Akuuttihoitotyöryhmän palveluja käytetään tarveharkintaisesti nuorien mielenterveysongelmissa. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidoa. Etsivää nuorisotyötä on kunnassa.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. Psykiatrinen avohoito tuotetaan kokonaan kunnan mielenterveyskeskuksessa, jossa toimii avohoidon lisäksi akuuttihoitotyöryhmä. Työmuotoina ovat yksilöhoitosuhdetyö, pari- ja perhetyö. Depressiokoulua järjestetään. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n erikoissairaanhoidon palveluja. Kriisitilanteissa käytetään Kuopion Kriisikeskuksen palveluja. Terveyskeskuksen vastaanotto ja mielenterveyskeskuksen päihdetyöryhmä vastaa avopäihdehoitopotilaista. Mielenterveyskeskuksessa on päihdehoitaja, joka vastaa myös korvaushoitopotilaista. Omalla vuodeosastolla hoidetaan katkaisuhoitopotilaat. Kunta ostaa myös Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiön palveluja.

2.8.2. Rautalampi.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18 v. Kasvatus- ja perheneuvola tarjoaa palveluita 0-13-vuotialle lapsille ja nuorille. Psykologipalvelut on järjestetty ostopalveluna yksityiseltä palveluntuottajalta. Lisäksi psykologin tutkimuksia on mahdollista saada ostopalveluna. Sisä-Savon nuorten työryhmä vastaa 14–20-vuotiaiden nuorten tutkimuksesta ja hoidosta ja tekee väli-

maastohoitotyöryhmätyyppistä kotiin tehtävää työtä. Psykiatrian erikoislääkärin palveluja on 2x kuukaudessa ostopalveluna. Nuorisopsykiatrian erikoislääkärin konsultaatio on 1x kuukaudessa ostopalveluna. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon palveluja. Etsivää nuorisotyötä on kunnassa.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. Mielenterveyskeskus tarjoaa palveluja yli 18-vuotiaille ja kuntalaisilla on mahdollisuus käyttää myös Suonenjoen palveluja. Työmuotoina ovat yksilöhoitosuhdetyö, parityö ja kotikäynnit. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n erikoissairaanhoidon palveluja. Kriisitilanteissa käytetään Kuopion Kriisikeskuksen palveluja. Avopäihdehoitopalvelut on järjestetty terveyskeskuksen vastaanotolle ja mielenterveyskeskuksen päihdetyöryhmässä. Katkaisuhoidot hoidetaan Suonenjoen terveyskeskuksen vuodeosastolla. Korvaushoitopotilaita ei ole tällä hetkellä.

2.9. Kuopio.

Kuopioon kuuluvat 1.1.2013 Nilsinä, Karttula, Riistavesi, Vehmersalmi sekä terveyspalveluja tuotetaan Maaningalle ja Tuusniemelle. Pääperiaatteena on peruspalvelujen säilyminen lähialueina näissä kunnissa.

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18 v. Perheneuvola tarjoaa palveluita 0-12 -vuotiaille lapsille perheineen. Kuopion kaupungin lasten mielenterveysyksikkö tarjoaa palveluja 0-12 -vuotiaille ja nuorten mielenterveysyksikkö 13-19 -vuotiaille. Nuorten Sihti tarjoaa palveluita 13-22 -vuotiaille nuorille, joilla ei ole muualla olemassa olevaa hoitosuhdetta. Avo- ja osastohoidossa käytetään KYS:n lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon palveluja. Nuoret päihdeikäiset ohjataan Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiön nuorille suunnattuihin palveluihin. Etsivää nuorisotyötä on kunnassa.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. Aikuisten avohoito (20-64-vuotiaille) toteutetaan kaksipuolisesti osaksi terveyskeskusten vastaanotoilla ja Kuopion Psykiatrian Keskuksessa, jossa yhdistyvät kaupungin ja erikoissairaanhoidon palvelut. KPK:n toiminta on läheteellistä palvelua. Työmuotoina KPK:ssa käytetään yksilöhoitosuhdetyön lisäksi ryhmätoimintoja, kuntouttavia toimintoja ja välimaasto hoitotyöryhmä työtä. Yli 65-vuotiaat käyttävät KYS vanhuspsykiatrian poliklinikkapalveluja. Mielenterveyspalveluja yliopistoperusopiskelijoille tarjoaa Ylioppilaiden Terveystieteiden keskus (YTHS). Kuopion Kriisikeskuksen palveluja käytetään kriisitilanteissa. Osastohoidossa käytetään KYS:n erikoissairaanhoidon palveluja.

Päihdeongelmissa asiakkaat ohjautuvat Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiön palveluihin, jotka jakautuvat päihdekliniikkaan, päihdevierotukseen, päihdekuntoutukseen ja terveysneuvontapisteeseen. Toimintamuotona yksilöhoitosuhteiden lisäksi on ryhmätoimintoja. Katkaisuhoidot järjestetään Päihdepalvelusäätiön lisäksi myös kaupungin omilla vuodeosastoilla. Korvaushoidot järjestetään terveyskeskusten vastaanotoilla ja Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiöllä.

2.9.1. Nilsinä ja Karttula

Lasten - ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 0-18 v. Perheneuvola sekä lasten ja nuorten palvelut ovat siirtyneet Kuopioon kuntaliitoksen myötä. Toisaalta sosiaalitoimen palvelut ovat lisääntyneet, kun tarjolla on kriisi- ja sosiaalipäivystystä ja jalkautuvaa perhetyötä voidaan tehdä tiiviisti. Etsivää nuorisotyötä on kunnassa. Nilsinässä on perheneuvola, johon psykologin työaika on lisätty. Uutena lasten ja nuorten palveluna ovat koulukuraattoripalvelut.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut yli 18 v. Aikuisten avopalvelut toteutetaan osaksi terveyskeskuksen vastaanotolla, josta läheteellä ohjataan tarvittaessa Kuopion Psykiatrian Keskuksen paikalliseen toimipisteeseen. Työmuotona yksilöhoitosuhdetyö. Karttulassa psykiatrian erikoislääkäri käy konsultoimassa 1x kuukaudessa. Nilsiänsä konsultaatiopalveluja on saatavilla 1x viikossa. Kriisitilanteissa asiakkaat ohjataan Kuopion kriisikeskuksen palveluihin. Mielenterveysneuvolan tarjoamat lähipalvelut ovat Karttulassa vähentyneet ja matalan kynnyksen palvelut ovat jääneet molemmista kunnista pois. Päihdeongelmia seulotaan terveyskeskuksen vastaanotolla ja palvelu on etupäässä avokatkaisuhoitoa. Nilsiässä KPK:n toisen hoitajan työpanoksesta ½ painotuu päihdetyöhön. Kuopion päihdepalvelusäätiön työntekijä jalkautuu 1x viikossa Nilsiänsä. Katkaisuhoitoja hoidetaan jonkin verran omalla vuodeosastolla Karttulassa. Molemmat kunnat käyttävät Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiön palveluja. Karttulassa ei ole korvaushoitopotilaita, mutta Nilsiänsä korvaushoitopotilaita on tullut uusi asiakasryhmä terveyskeskuksen vastaanottoon. Sairaalapalvelut kuten Kuopiossa.

3. Alueelliset erot palveluissa

3.1. Palvelujen saatavuus

Monet perusterveydenhuollon palvelut esim. terveyskeskusten vastaanottopalvelut kunnissa palvelvat kaikenikäisiä ilman ikärajoja. Päivystys on järjestetty joko kunnan omana lähipalveluna tai yhdessä jonkun toisen kunnan tai kuntien kanssa yhteistyönä, tai keskitettynä erikoissairaanhoidon kanssa.

3.1.1. Lasten ja nuorten palvelut

Pääsääntöisesti lapsille ja nuorille on kunnissa olemassa perustason palvelut. Yhdestä kunnasta puuttuu etsivä nuorisotyö. Koulupsykologeja on vähän, mutta palvelut on järjestetty kunnan muiden psykologien työnä tai ostopalveluna. Monissa kunnissa koulupsykologien työpanos menee melkein kokonaan oppimisvaikeuksien ja koulukypsyyden selvittämiseen ja aikaa varsinaiselle mielenterveytyölle ei juuri ole.

KYS lasten psykiatrian ja nuorten psykiatrian erikoissairaanhoidon palvelut ovat tarjolla kaikille kunnille. Kunnissa ohjataan lapsia ja nuoria vaihtelevasti sairaanhoitopiirin palveluihin, koska isommissa kunnissa on tarjolla myös omaa erikoistunutta tutkimusta ja hoitoa. Jalkautuvina palveluina erikoissairaanhoidon nuorten välimaaston toiminta tukee kaikkien kuntien nuorten avohoitoa. Kuitenkin eroja on paljon siinä, miten palveluja käytetään. Erikoissairaanhoidon konsultointitukea lääkärin tai konsultoivan sairaanhoitajan on tarjolla kaikkiin kuntiin. Jotkin kunnat käyttävät videoneuvottelu konsultaatioita.

Lastenpsykiatrian erikoislääkäreistä on pula perustasolla, kumppanuusviroilla ja ostopalveluilla yritetään paikata puutetta. Lasten psykoterapioiden tekijöistä on myös pulaa. Lasten psyykkistä oireilua hoidetaan paljon kunnan peruspalveluissa, kuten perheneuvolassa, terveydenhoitajan vastaanotolla ja lastensuojelussa. Työntekijöiden koulutustasosta ja työnkuvasta riippuu millaista palvelua on saatavilla. Lapsiperheitä tuetaan kotiavulla, mutta kuntien välillä on vaihtelua siinä, tarvitseeko tähän tukeen olla lastensuojelun asiakkuus.

Nuorten psykiatriseen hoitoon erikoistunut sairaanhoitaja/työryhmä on perustasolla tarjolla monessa kunnassa. Suuremmista kunnista vain Siilinjärvellä ei ole omaa perusterveydenhuollon erikois-

yksikköä nuorille. Nuorille suunnattua päihdehoitoa on vain isommissa kunnissa. Pienissä kunnissa erikoistuneita perustason päihdepalveluja on lähinnä aikuisikäisille.

Isoimmissa kunnissa nuorten mielenterveyspalvelut ovat hyvinkin monipuoliset, mutta pienissä kunnissa tarve joillekin palveluille voi olla niin pieni, ettei kaikkea voida tarjota. Uutena käytäntönä perustasolla on kokeiltu Ylä-Savossa "koulupsyykkaria" eli psykiatrisen sairaanhoitajan tarjoamia palveluja koululla. Joissakin kunnissa on syntynyt yhteistyötä terveydenhoidon ja perheneuvoloiden välille, kun on ollut tarvetta perheen kanssa työskentelyyn. Pienissä kunnissa yhteistyötä eri viranomaisten välille näyttäisi syntyvän helpommin kuin isoissa kunnissa.

3.1.2. Aikuisikäisten palvelut

Verrattuna lasten ja nuorten palveluihin aikuisikäisille tarkoitetut palvelut ovat paremmin resursoitu joka kunnassa ja aikuisikäisten palvelut ovat monipuolisimmat isommissa kunnissa. Pienissä kunnissa psykiatrinen hoito toteutuu tavallisimmin kerran viikossa tai harvemmin toteutuvina yksilöhöitynä mielenterveysyksiköissä. Perheiden kanssa tehtävää työtä tehdään vaihtelevasti ja ryhmämuotoisia toimintoja ei juurikaan ole tarjolla. Joissakin kunnissa tehdään ryhmämuotoista psykoedukaatiota esim. depressiokoulun muodossa. Asiakkaiden kotiin tuotavia, erikoistuneita palveluja on enemmän tarjolla isommissa kunnissa säännönmukaisena toimintamallina, esimerkiksi välimaastotoiminta Kuopiossa KYS psykiatrian erikoissairaanhoidon tuottamana. Mielenterveys- ja päihdekuntoutujille suunnattua kotikuntoutusta on tarjolla ja suunnitteilla joissakin kunnissa. Siilinjärvellä on esimerkiksi erityinen kotikuntoutusyksikkö ja Varkaudessa ja Ylä-Savon Sotessa on erityiset kuntoutusyksiköt. Muuta kuntouttavaa toimintaa on monipuolisesti tarjolla isommissa kunnissa, pienissä kunnissa valikoima on pienempi ja palvelut tuottaa useimmiten kolmas sektori. Pienissä kunnissa ei ole resursoitu perusteellisempiin työ- ja toimintakyvyn selvityksiin ja näihin tutkimuksiin erikoissairaanhoidon on koettu olevan vaikea päästä

Kuopiossa mielenterveystyön avohoito on toteutettu perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteisorganisaatiolla, jonka palvelut ovat tarjolla kuopiolaisille. Kuopion alueella on tarjolla kuntouttavaa toimintaa mm. Kuopion Psykiatrian Keskuksessa. Ylä-Savossa ja Varkaudessa on tarjolla omana toimintana myös psykiatrista sairaalahoitoa.

Terveyskeskuksissa ei ole depressiohoitajia kuin Ylä-Savossa. Depression käypä hoidon suositus olisi, että depressiohoitajia olisi perusterveydenhuollossa tarjoamassa varhaista apua ja vähentämässä erikoissairaanhoidon käyttöä. Perusterveydenhuollon vastaanottopalveluissa mielenterveys- ja päihdeongelmia tunnistetaan, vaikka joissakin paikoissa ei systemaattisesti tehdä tunnistamista auttavia BDI- ja AUDIT-kyselyjä. Monilla pienillä paikkakunnilla on joustavia käytäntöjä perusterveydenhuollossa siitä, miten yhteistyötä tehdään vastaanottopalveluiden ja mielenterveystoimistojen välillä. Hyvinä käytäntöinä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa koettiin perheinterventio-koulutus yhteisesti kaikille (Nilakka Kysteri) ja verkostomainen toimintamalli (Koillis-Savo Kysteri). Perusterveydenhuollosta ohjataan vaihtelevasti erikoissairaanhoidon, riippuen paikallisesti sovittuista hoitoketjuista, hoidon porrastuksesta, päivitykseen liittyvistä ongelmista sekä muista paikallisista käytännöistä.

Selvityksessä tuli vaikutelma, että perustason mielenterveystyö on organisoitu pienemmissä kunnissa niin, että mielenterveysongelmia esille tuovat asiakkaat ohjataan usein kunnan mielenterveystoimistoon ja tämän lisäksi asiakkaat saattavat itse varata aikoja mielenterveystoimistoon. Joissakin yksiköissä tämä tuntuu toimivan hyvin, mutta joissakin yksiköissä menettely ruuhkauttaa palvelua. Suositus olisi hoitaa lievempiä häiriöitä terveyskeskusten vastaanotoilla. Isommissa kaupungeissa suositetaan lähetteellistä käytäntöä.

Perustason mielenterveyspalvelut ovat usein eri yksiköissä kuin päihdepalvelut, jotka on järjestetty ostopalveluina joko säätiöiden tai yhdistysten kautta. Kuitenkin pyrkimys olisi valtakunnallisesti, että palvelut järjestettäisiin ns. yhden oven-periaatteella. Perusterveydenhuollossa päihdehoitajan palvelut näyttävät keskittyvän korvaushoitopotilaiden hoitoon. Korvaushoitopotilaiden korvaushoitolääkitysten jakaminen on järjestetty usein päihdehoitajille, mutta näiden potilaiden psykososiaalinen tuki on järjestetty vaihtelevasti ja kuntoutuspalveluista on pulaa.

Päivystysaikaan toimivia perusterveydenhuollon mielenterveystyön avohoitopalveluja ei alueella ole. Perusterveydenhuollon päivystysajan mielenterveystyön palvelut ovat pääasiassa terveyskeskuksien päivystysvastaanottojen ja vuodeosastojen tarjoamien palvelujen varassa, mutta Ylä-Savon SOTE:n ja Varkauden alueella on lisäksi sairaalan yhteydessä psykiatrinen päivystys perusterveydenhuollon palveluna. Muualla tämä päivystys on erikoissairaanhoidon järjestämää. Eri kuntien mahdollisuudessa tiivistää mielenterveystyön avohoittoa tarvittaessa on eroa.

Aikuisten alkoholinkäytön katkaisuhoidojen toteutus vaihtelee kunnittain. Kuopiossa katkaisuhoidot tapahtuvat pääasiassa Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiöllä, mutta muissa kunnissa katkaisuhoidot ovat pääsääntöisesti terveyskeskusten vuodeosastojen palvelua.

Työterveyshuollon tarjoamat mielenterveys- ja päihdepalvelut riippuvat siitä, mitä palveluja työnantaja on palveluntuottajalta ostanut. Jotkin työnantajat ovat ostaneet esim. useamman kerran selvitelykäyntejä psykologille ja tukikäyntejä akuuteissa kriiseissä. Toisaalta kaikilla palveluntuottajilla ei ole näitä palveluja tarjolla. Työterveystoimijat ovat kokeneet hyvänä käytäntönä yhteistyön tekemisen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon kanssa muun muassa sairauslomien ja työkykyisyyden arvioinneissa.

Kunnat saavat konsultaatiota sekä ostamalla niitä yksityisiltä palveluntuottajilta että erikoissairaanhoidosta. Jalkautuvien konsultaatioiden määrä ja sisältö vaihtelee kunnittain. Hyvänä käytäntönä on koettu jalkautuvat konsultaatiot ennalta sovittuina päivinä, jota puhelinkonsultaatiomahdollisuus tukee. Potilaiden tapaaminen konsultoinnin yhteydessä on koettu hyväksi. Jotkin kunnat käyttävät videoneuvottelukonsultaatioita.

3.1.3. Vanhusikäisten palvelut

Vanhusikäisten mielenterveystyön avohoitopalvelut ovat kaikissa kunnissa lähestulkoon samat kuin aikuisikäisille, mutta vastaavia mielenterveystyön avohoidonpalveluja ei ole Kuopiossa. Muissa kunnissa vanhusikäiset voivat käyttää mielenterveysneuvolapalveluja, Kuopiossa se on järjestetty erikoissairaanhoidon palveluna alaikärajan ollessa 65 vuotta. Vanhusikäisten psykiatriseen tutkimukseen ja hoitoon perusterveydenhuollon palveluista tuli esille vain Ylä-Savon SOTE:n psykiatrian ikäihmistentyöryhmä. Kunnissa on vaihtelua myös siinä, onko geriatriin palveluja saatavilla. Kunnissa tuotiin esille jalkautuvien mielenterveyspalvelujen tarvetta. Perusterveydenhuollossa ei ole erikseen vanhusikäisille suunnattuja päihdepalveluja.

3.2. Palveluihin pääsy

Kuntien perusterveydenhuollon palveluihin pääsee kunnissa vaihtelevasti. Päivystyksistä on ongelmana tuotu esiin tilapäisesti sijaisuutta tekevät lääkärit tai että päivystys on kaukana kunnasta. Tällöin päivystävä lääkäri ei välttämättä tunne potilaita eikä paikallisia palveluita, jolloin potilaat saattavat päätyä muihin hoitopaikkoihin, kun mikä olisi tarkoituksenmukaista.

3.2.1. Lasten ja nuorten palvelut

Lasten ja nuorten mielenterveystyön avohoitoon ei pääsääntöisesti tarvita lähetettä pienissä kunnissa, vaan oma tai muun tahon yhteydenotto riittää. Nämä ovat tässä mielessä matalankynnyksen palveluja, jos niitä on kunnassa tarjolla. Poikkeuksena ovat Kuopion kaupungin lasten ja nuorten yksikköjen palvelut. Nuorten Sihti Kuopiossa on lähetteen paikka nuorille.

Mielenterveystyön avopalveluihin on joissakin kunnissa muodostunut jonotusta siinä määrin, ettei hoitotakuu välttämättä täyty. Nuorten kohdalla hoitoon pääsyn esteeksi on saattanut muodostua välimatka, jos palvelua ei ole tarjolla lähipalveluna kuntakeskuksessa. Sama koskee erikoissairaanhoidon pääsyä, jossa välimatka on saattanut olla este nuoren avohoitokäynneille. Lasten ja nuorten erikoissairaanhoidon palveluihin pääsyyn on joissakin kunnissa koettu olevan turhan pitkä odottelu-aika. Toisaalta erikoissairaanhoidon pääsy järjestyy hoitotakuun mukaisesti.

Pääsääntöisesti erikoissairaanhoidon konsultaatiomahdollisuudet on koettu hyviksi, mutta jalkautuvaa konsultaatiota ja mahdollisuutta konsultoida myös sosiaalitoimesta toivottiin. Toisaalta mahdollisuutta soittaa erikoissairaanhoidon nuorisopsykiatrian konsultoivalle hoitajalle ei ollut välttämättä käytetty.

3.2.2. Aikuisten palvelut

Mielenterveystyön avohoidon palveluihin tarvitsee pääsääntöisesti lähetteen vain Kuopion kaupungin palveluissa ja toivottavana sitä pidetään myös Varkaudessa ja Ylä-Savossa. Muualla palveluihin on matalampi kynnyks tältä osin eli lähetettä ei tarvita.

Mielenterveystyön avohoidon palveluihin pääsee yleensä nopeasti. Parhaimmillaan aika järjestyy hoitajalle lähipäiville ja psykiatrillekin aika järjestyy viikon sisällä yhteydenotosta. Tavallisimmin aika hoitajalle voidaan antaa viikon tai kahden viikon sisälle. Akuuteissa tilanteissa mahdollisuus hoidon tiivistämiseen vaihtelee paljon. Epäselväksi jäi, miten ostopalvelun tai konsultoivan psykiatrian erikoislääkärille vastaanotoille pääsee, jos ko. käy vain kerran-pari kuukaudessa. Erikoissairaanhoidon on koettu jonotusta olevan vain korvaushoitoon pääsyn osalta. Erikoissairaanhoidon osastopalveluihin pääsyn on koettu olevan hankalaa joissakin yksittäistapauksissa. Tarinan sairaalan psykiatrian osastojen loppuminen syksyllä 2013 herätti huolta potilaiden pääsystä intervalli sairaalahoitoihin jatkossa. Erikoissairaanhoidon konsultointimahdollisuudet toimivat, mutta sekä niitä että jalkautuvia palveluja toivottiin lisättävän joihinkin kuntiin.

Päihdepalveluihin pääsyä saattavat rajoittaa Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiön palvelut vain sopimuskuntien asukkaille, kun muissa kunnissa palveluun pääsee maksusitoumuksella. Lisäksi kunnan sisäisissä sopimuksissa on eroa siinä missä tilanteessa, kenelle ja mistä palveluja ostetaan.

3.2.3. Vanhusikäisten palvelut

Vanhusikäiset pääsevät mielenterveystyön avopalveluihin kuten muutkin aikuiset. Muissa kunnissa vanhusikäiset voivat käyttää mielenterveysneuvolapalveluja, Kuopiossa se on järjestetty erikoissairaanhoidon palveluna alaikärajan ollessa 65 vuotta. Erikoissairaanhoidon osalta avopalveluihin pääsy on nopeaa eikä jonotusta ole, mutta vanhuspsykiatrian osastohoitoon on koettu välillä olevan vaikea saada potilaita hoitoon. Vaikeuksia hoitoon pääsystä on koettu lähinnä käytöshäiriöisten muistihäiriöpotilaiden kohdalla.

4. Pohdinta

Selvityksessämme on käyty läpi mielenterveys- ja päihdepalvelujen järjestämistä Pohjois-Savossa sekä palvelujen toimivuutta palvelujen saatavuuden ja niihin pääsyn näkökulmista. Selvitys perustuu keskusteluihin kuntien eri toimijoiden kanssa. Palvelujen selvittämisen lisäksi näissä keskusteluissa nousivat huolen aiheina esille jo aikaisemmin tapahtuneet jatkuvat ja nopeastikin toisiaan seuranneet organisaatiomuutokset, sosiaali- ja terveystoimen yhdistämiset ja erottamiset, kansallisen Sote-uudistuksen tulevat vaatimukset, kansallisen ja paikallisen mielenterveys- ja päihdesuunnitelman suositukset, kuntien tiukat rahatilanteet sekä psykiatristen sairaalapalvelujen vähentäminen. Jatkuvien muutosten jälkeen ja uusien muutosten edessä keskustelujen tunnelmat vaihtelivat luottamuksesta hämmennykseen ja odottelemaan jäämiseen.

Kuntien näkökulmasta katsottuna mielenterveys- ja päihdepalveluiden järjestämiseen vaikuttavat monet tekijät kuten asukkaiden sairastuvuus, sosioekonomiset tekijät, asukasluvu, palvelujen järjestämiseen käytettävissä olevat varat ja kunnille valtakunnallisesti määritellyt tehtävät. Lisäksi erikoissairaanhoidosta on siirretty perusterveydenhuollolle viime vuosina lisää tehtäviä muiltakin erikoisaloilta kuin psykiatriasta, joten kunnissa voi olla paineita täyttää kaikki velvoitteet. Selvityksemme perusteella voi kuitenkin sanoa, että peruspalvelut on paineista huolimatta kunnissa järjestetty, mutta palvelun tuottaja vaihtelee. Toisaalta herää huoli siitä, miten ehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön on resursseja kunnissa.

Kuntien sisällä näyttäisi olevan vaihtelua siinä, miten eri toimijoiden keskinäistä työnjakoa mielenterveys- ja päihdepalveluissa on hahmotettu ja missä määrin tehdään yhteistyötä. Varsinkin yksityisten palveluntuottajien kanssa tehtävän yhteistyön määrä saattaa vaihdella suuresti. Joissakin kunnissa saattaa olla edelleen tiukkaa rajanvetoa siinä, missä määrin mielenterveyshäiriöiden tutkimus ja hoito kuuluu terveyskeskuksen vastaanotolle vai pitäisikö kaikki asiakkaat ohjata suoraan paikalliseen mielenterveysneuvolaan. Paikallinen työnjako ja hoidon sisällöt ovat näiltä osin vielä muotoutumassa. Pitäisikö paikallista hoidon porrastusta ohjata enemmän Käypä hoito-suositusten suuntaan?

Asiakkaan ja eteenpäin lähettävän tahon näkökulmasta tarkasteltuna haasteelliseksi näyttäytyy isommissa kunnissa tarjolla olevien palvelujen määrä ja hoidon porrastuksen vaatimukset. Asiakkaan ja lähettävän tahon voi olla vaikea löytää tarpeeseen vastaavat ja tilanteeseen sopivat palvelut peruspalveluiden, erikoissairaanhoidon ja kolmannen sektorin palvelujen viidakosta. Ohjautuminen juuri oikean palvelun piiriin ei välttämättä ole helppoa. Miten palveluista saisi riittävästi tietoa ja riittävän selkeän käsityksen ratkaisujen tueksi niin, että palveluihin pääsy olisi riittävän yksinkertaista? Pienissä kunnissa vähäisemmät vaihtoehdot saattavat helpottaa hoitoon pääsyä. Isoissa kunnissa yksittäisen asiakkaan asioissa voi olla mukana monta toimipistettä ja useita henkilöitä. Kuka koordinoi hoidon kokonaisuutta?

Päivystysajan psykiatrisia ja mielenterveystyön avopalveluja on vielä vähän, vaikka niitä valtakunnallisesti suositellaan. Joissakin pienissä kunnissa myös kriisiluonteisen avun saanti mielenterveysneuvoloista voi olla hankalaa. Nämä saattavat lisätä asiakkaiden ohjautumista psykiatrisiin sairaalapalveluihin päivystysaikana, kun vaihtoehtoja ja tukea on vähemmän tarjolla asiakkaille ja eteenpäin lähettämistä harkitseville terveyskeskusten päivystäville lääkäreille. Kuopiossa suunnitellaankin yhteispäivystyksen yhteyteen psykiatrista työryhmää ja tästä toivotaan apua päivystysajan ongelmiin. Miten mielenterveysneuvoloissa voitaisiin tarvittaessa vastata paremmin jo avohoidossa olevien asiakkaiden kriisitilanteisiin? Miten erikoissairaanhoidon avohoito voi olla parhaiten tukena?

Asiakkaiden näkökulmasta näyttäisi olevan tärkeää, että mielenterveyspalveluja olisi saatavilla paitsi monipuolisesti mutta myös riittävän läheltä, tarvittaessa myös kotiin tuotuna. Jalkautuvia palveluja ollaankin kehittämässä lisää. Asiakkaiden tarpeisiin vastaamisessa mielenterveysneuvola-

palvelujen työmuotoihin saatetaan tarvita lisää esim. perhe- ja verkostokeskeistä työtä, ryhmämuotoisia toimintoja, ja käyntitiheydeltään tiheämpiä hoitoja nykyisten perinteisten yksilöhoitosuhteiden tilalle tai lisäksi. Asiakkaiden näkökulmasta voi aiheuttaa eriarvoisuutta ja vaikeuttaa hoitoon pääsyä se, että joissakin kunnissa mielenterveysneuvolaan pääsee ilman lääkärin lähetettä ja joissakin edellytetään lähetteen hakemista. Toisaalta lähetevaatimus voi korostaa terveyskeskusten lääkäreiden vastaanottojen tärkeää omaa roolia hoitoketjun alkupäässä ja suurin osa esim. depression hoidosta voidaan toteuttaa jo siellä. Ovatko suositukset matalankynnyksen mielenterveysneuvoista ja hoidon porrastuksesta ristiriidassa? Eriarvoisuutta palveluissa saattaa aiheuttaa myös se, että joissakin kunnissa terveyskeskuslääkärimaksu peritään mielenterveysasiakkaan tapaamisesta esim. hoitoneuvottelussa, mutta psykiatrin työnä mielenterveysneuvolassa maksua ei peritä asiakkaalta.

Päihdehäiriöiden tunnistamista sekä selvittelyä tehdään ja hoitoa toteutetaan vaihtelevasti perustasolla. Kuntien välillä on vaihtelua esim. siinä milloin päihteiden käyttö on esteenä mielenterveyspalveluihin pääsulle ja milloin asiakas pitää ohjata erityisiin päihdepalveluihin. Huoli herää siitä, että päihteidenkäyttäjää siirretään liikaa hoitopaikasta toiseen. Mitä yhdenoven periaate tarkoittaa käytännössä? Motivoidaanko päihteidenkäyttäjää terveellisimpiin ratkaisuihin riittävästi kaikissa palveluissa riippumatta siitä onko mukana mielenterveydenhäiriö tai somaattinen sairaus? Pitäisikö nuorille ja vanhusikäisille suunnattuja omia päihdepalveluja olla enemmän? Miten paikallinen ja riittävä yhteistyö kaikkia toimijoita koskettavissa päihdehäiriöissä toteutuisi parhaiten?

Asiakkaiden pääsystä erikoissairaanhoidon on kunnissa hyvin vaihtelevia näkemyksiä. Puhutaan jonotuksesta ja tutkimuksen ja hoidon odotteluajoista. Kokemukset kunnissa ja sairaanhoitopiirin psykiatrian palveluyksikön näkemykset poikkeavat toisistaan: erikoissairaanhoidon mukaan hoitotakuut toteutuvat ja asiakkaat pääsevät kiireellisyysjärjestyksen mukaisesti tutkimukseen ja hoitoon. Erityisesti tutkimuksen ja hoidon kiireellisyydestä saatetaan olla eri mieltä. Kunnissa asiakkaiden toivotaan pääsevän erikoissairaanhoidon mahdollisimman nopeasti. Hyviksi havaittuja käytäntöjä ovat olleet tieto ja palaute lähettävälle taholle sekä paikallisten olosuhteiden huomioiminen erikoissairaanhoidossa niin, että potilaan tuesta odotteluajana on sovittu yhdessä lähettävän tahon ja potilaan kanssa. Miten näiden keinojen käyttö jatkossakin mahdollistuisi?

Pohjois-Savon sairaanhoitopiirillä on tarve vähentää sairaansijojen määrää, koska alueemme on niiden määrässä yli maan keskitason. Vähentämisen tavoitteena on myös kunnille aiheutuvien kalliiden sairaalahoidon kustannusten pienentäminen. Valtakunnallinen suuntaus onkin nykyisin avohoitopalvelujen lisääminen ja tehostaminen. Muutosta vauhdittavat sairaanhoitopiirin psykiatrian osastopaikkojen alasajo ja mm. välimaastohoitotyöryhmä tyyppisten avopalvelujen vahvistaminen syksyllä 2013. Valtakunnallinen suositus on myös vahvistaa erikoissairaanhoidon konsultointia tueksi perusterveydenhuollon mielenterveystyöhön. Toisaalta erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon yhteistyön muutokset tapahtuvat hitaasti ja uusien käytäntöjen, esim. videoneuvottelukonsultaatio, nuorten konsultoiva sairaanhoitaja, hoitoketjumallit omaksuminen vaatii monia asioita ennen varsinaista toteutumistaan arjen käytäntönä. Miten näitä muutoksia tuettaisiin parhaiten yhdessä toimimalla?

Kunnissa näyttäisi olevan paljon osaamista perustason mielenterveystyössä, vaikka osa työntekijöistä kokeekin haasteellisena mielenterveys- ja päihdehäiriöiden tunnistamisen, selvittelyn ja hoidon. Joskus osaamista tukemaan näyttäisi tarvittavan vain rohkeutta toteuttaa sitä ja joskus aikaa sekä parempia resursseja ja joskus myös omien asenteiden muokkausta. Mielenterveys- ja päihdehäiriöiden hoidon erityisosaamista kannattaisi varmaan laajentaa useammalle työntekijälle ainakin niissä kunnissa, joissa se tällä hetkellä on ehkä vain muutaman työntekijän varassa.

Osaamisen lisäämistä voi tehdä monella keinolla, joista erikoissairaanhoidon tuki eri muodoissaan on yksi tekijä. Tuki voinee jatkossakin olla koulutusten ja konsultoinnin tarjoamista sekä arjen yhteistyössä tekemällä oppimista molemmiin puolin. Jatkossa kannattaisi edelleen hyödyntää tarpeet ja mahdollisuudet erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalitoimen yhteistyössä eri-

Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri

KYS

Psykiatrian palveluyksikkö

Jäsenmaksurahoitteinen työryhmä

laisten hoitoketjujen laadinnassa, muutosten suunnittelussa ja niiden toteutuksessa osaksi arkea. Mitä muita keinoja olisi mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittämiseen perusterveydenhuollossa? Onko mahdollista hyödyntää laajemmin paikallisesti hyviksi havaittuja käytäntöjä?